használatok értékét. Különösen a nyár, fűz és a nyír tartoznak ide, mert rövid pár év alatt igen nagy területeket képesek teljesen ellepni. A teendők, melyek azoknak eltávolitását czélozzák, kétfélék lehetnek u. m. óvóintézkedések és a gyomok tényleges irtása. Az óvóintézkedések abból állanak, hogy az ilyen fanemek magot termő egyedei a vágásterületek szomszédságából jó eleve eltávolittatnak, lehetőleg egy évvel a tarolás előtt, a mikor különösen arra kell ügyelni, hogy az állandó szél irányába eső területek gondosan átkutattassanak. A gyomok irtása kétféleképen u. m. kivágás és lekérgezés vagy gyürűzés segélyével vihető keresztül. Az első mód a fiatal erdősitésekben alkalmaztatik, hol a gyomok még nem nőttek annyira, hogy levágásuk által a csemetékben kár történhetnék; a hol azonban ettől tartani lehet, ott feltétlenül a második mód alkalmazandó. A lekérgezésnek a nedvkeringés megindulása után kell történnie, a mi némi gyakorlat után meglehetős gyorsan végezhető még pedig úgy, hogy a lekérgezett törzsecskék állva hagyatnak; ezek még a nyáron át nem halnak el, bár ősz felé már beteges kinézésüek lesznek, hanem a lekérgezés fölötti törzsrészen még egy évgyürü rakódik le s a következő tavaszon még egyszer kihajtanak, de azután csakhamar elszáradnak. A lekérgezés vagy gyürüzés alkalmával arra kell ügyelni, hogy a gyökér és korona között háncsszalagok — ha még oly keskenyek is — vissza ne hagyassanak, miután ezek az ezen fanemeknél tapasztalható rendkivüli visszaszerző képességnéi fogva az eredményt teljesen meghiusithatnák. („Ber. d. Forstver. f. Oest. ob d. E".)

Az Abies génusznak és fajainak magyar nevei.*)

Közli: dr. Simonkai Lajos, tanár.

Nagy érdeklődéssel olvastam e „Lapok" f. é. folyamának 25—31-ik hasábjain Vadas Jenő főerdész ur czikkét, a hazai fenyvek magyar neveiről. Czikkének javarészét aláirom én is, habár a botanikusokhoz számitom magamat; nem osztom azonban az Abies-ek magyar elnevezésére vonatkozó véleményét. Annak a gordiusi csomónak, mely a luczfenyő és jegenye-

*) Közöljük e czikket, bár ki kell jelentenünk, hogy a t. szerző ur javaslatával nem értünk egyet. Először is nem látjuk elérve e javaslattal azt a czélt, hogy minden fenyőfélének külön genus neve legyen a magyarban is, mert ha a fenyő szót a Pinusok genus nevéül foglaljuk le, a larix-ot nem nevezhetjük többé vörösfenyőnek, vagy ha igy nevezzük, a fenyő szó nem lesz külön genus neve, sem az

fenyő nevek értelmezéseinek szálaiból bonyolódott össze, én ezennel hadat üzenek. Teszem azt pedig nyomban és e helyen; mert ugy tudom, hogy az erdészeti mű-szótár erősen készül, s igy az erdészetet érdeklő mű-szavak megvitatása nagyon is időszerü, s az „Erdészeti Lapok"-ban épen helyén való.

Hadi tervem kifejtését megkezdem azzal, hogy ide állitom a tobozosak családjának hazánkban honos mind az 5 génuszát, u. m.: a Juniperust, a Taxust, a Larix-ot, a Pinus-t és az Abies-t.

Ezen 5 génusz mindenikének meg van a maga megfelelő génusz neve; csak az Abies-nek nincs. Pedig ha már a Juniperusnak, boróka; a Taxusnak, tiszafa; a Larixnak, veresfenyő; a Pinusnak, fenyő a magyar génusz neve: ugy óhajtandó volna, hogy az Abies is részesüljön a magyar génusz névvel való megtiszteltetésben. Ha már a tudomány világosan megkülönböztette az Abiest a Pinus-tól; akkor ne álljunk meg mi sem 1807-nél a Diószegiék füvészkönyvénél: hanem ejtsük szerét annak, hogy a tudomány haladottabb igényeinek magyar nyelvünkön is kifejezést adhassunk. Vizsgáljuk meg mint egykor, — a tudomány akkori állásához képest — Diószegi és Fazekas tevék nyelvünk parlagon heverő kincseit és betüzzük ki, állapitsuk meg mai eszünkkel azok értékét.

---

egyiknek, sem a másiknak. De ezt nem is véve tekintetbe, az ajánlott névváltoztatásoknak az lenne az eredménye, hogy a fenyő szó épen annak a két fanemnek esnék ki a nevéből, melyet a magyar ember tulajdonképen fenyő alatt ért, valahányszor nincs e szóhoz más közelebbről meghatározó szó is hozzá téve. Ezért, ha elhagynók a lúcz- és jegenyefenyő nevéből a fenyő szót, kétségkivül a legnagyobb zavart idéznők elő, mely főleg a gyakorlati téren és a kereskedelmi világban is igen sokszor adna anyagi kárral járó félreértésekre okot.

Ezen mindenesetre fontos okokból károsnak tartanók különben e két fanemnek, habár csak faj nevét is megváltoztatni, avagy mint a botanikusok kivánják kicserélni. A luczfenyő és jegenyefenyő elnevezés ma már mindenütt az erdészek értelmezése szerint használtatik az életben, hagyjuk hát ugy a mint meggyökeresedtek, mert ha eldobjuk őket, vagy felcseréljük, minden lényeges haszon nélkül, csak zavart és kárt idézünk elő. Szerk.

Vita folyik im a felett, hogy melyik Abies a jegenyefenyő. Diószegi, Czuczor és Fogarasi, s a magyar füvészek azt állitják: az Abies excelsa Poir encycl. VI. (1804) p. 518, vagyis a Linne Pinus Abiese a jegenyefenyő. Erdészeink és Somogyi „Magyar Lexikon"-ja azt mondják: az Abies Picea [L. spec. (1753) 1001 sub Pino], vagyis a De Candolle Abies pectinata-ja fl. fr. III. (1805) p. 276, a valódi jegenyefenyü. Pedig eddig úgy füvészek mint erdészek az Abies génusznak csak ezt a két faját különböztették és ösmerték hazánkban. Ennélfogva eddig elmondhattuk Abieseink bármelyik fajára, vagy ezen vagy amaz jogon, hogy az jegenyefenyő. Barra István növénytanában is jegenye név alatt szerepel mindakét ezideig megkülönböztetett Abies fajunk. Hazslinszky Frigyes „Éjszaki Magyarhon viránya" czimü müvében (1864. év), s ott a 280-ik lapon, az Abies Picea (L)-t fehér jegenyének; viszont a Pinus Abies L-t (vagyis az Abies excelsát), veres jegenyének irja, sőt e kifejezéseit későbbi nagy müvének „Magyarhon edényes növényeinek füvészeti kézi könyve" 341-ik lapján megismétli.

A „jegenye" név tehát a mint a fentebbiekből kitünik, általános neve az Abies magyar génusz nevéül fogadom el, s mint ilyet elfogadásra ajánlom.

Diószegiék idejében, a mikor a füvészek (s maga Diószegi is) a Wildenow species plantarumja alapján dolgoztak, a Pinus és Abies génuszok nem voltak elkülönitve; ezért a Diószegiék magyar füvészkönyvében nem találjuk meg az Ábies magyar génusz nevét. De a ki manap vállalkoznék egy korszerü „Magyar füvészkönyv" megirására, annak megkellene keresnie az Abies magyar génusz nevét. Én nem hiszem, hogy világosabban levezethetőt és helyesebbet találna a „jegenye" névnél.

Mert „jegenye" annyit tesz, hogy jegenyes, vagyis

egyenes. Már pedig az Abies génusz fajaira e jelző pompásan reáillik, mert mindannyian szép egyenes sudarba nőnek fel. Miként láttuk, ezelőtt is mindig jellemzőül használták e szót az Abies génusz fajaira.

Hallani vélem azonban e fejtegetésem ellen az ellenvetést: hogy hazánk nagy részében s a szótárakban is „jegenyefa" alatt a jegenyenyárfát (Populus Italica) értik. Igen, mert annak is csakugyan egyenes a növése.

Ámde a jegenyenyárfa megmaradhat ezentúl is eme kettős nevén; s akár marad, akár nem, csak a nyárfa génuszhoz fog ő tartozni. Ez esetben tehát a „jegenye" szó génusz névnek szükségtelen; fajt jelző minőségében azonban igenis helyén maradhat.

A mellett hogy van rekettyefüz = Salix cinerea; használatban maradt a nyúlrekettye is, mely utóbbi Genista tinctoriát jelent.

A nép által alkotott és használt növénynevek nem a Linne nomenclaturája szerint készültek, sőt manap sem készülnek ugy. A génusz és spéciesz fogalmait a nép nem ösmeri; elnevezéseiben tehát nem is szabhatja magát azokhoz.

A génusz és faj fogalmainak magaslatára a tudományosan képzett férfiaknak kötelességük felemelkedni; a midőn azonban e kötelességöket teljesitették, jogot is nyertek arra, hogy e magasabb értelmiségüknél fogva a fogalmakat tisztázzák, körvonalozzák; jogot nyernek arra, hogy a nép nyelvéből meritve s annak szellemében eljárva, a tudomány czéljaira szükséges fogalmakra a kellő szavakat kiválasszák és megszabják.

A hol ilyen, hol amolyan, értelemben használt „jegenye" szót tehát, mely eddig génusznévül lefoglalva nincsen, az Abies génusz magyar nevéül e szempontból is elfogadhatjuk.

Azt hiszem ezek után áttérhetek az Abies, vagyis magyarán mondva a jegenye génusz fajainak taglalására.

Itt fogok leszámolni az erdész urak luczfenyőjével, vagyis a Linne Pinus Abies-ével.

Hát ujabban Willkomm, Purkyne, valamint Schur is a Linne Pinus Abies-ét, vagyis az Abies excelsa Poir-t két fajra hasitották. Ennek a kettéhasitásnak helyességéről nem rég magam is meggyőződtem. Igy jutottam el arra a meggyőződésre, hogy az erdész urak által használt luczfenyő elnevezést is ketté kell szakitani vagyis más két elnevezéssel pótolni.

Pinus Abies L.-ből lett Abies chlorocarpa (Willkomm) egyrészről, és lett másrészről Abies montana (Schur) verh. sieb. ver. II. (1851.) p. 159. Ehhez képest én is a luczfenyőt, vagyis a veresjegenyét kétfelé választom. Nevezem pedig az e módon három fajjá gyarapodott jegenyéinket a következőképen:

1. Abies Picea (L.) marad a Hazslinszky Barra „fehér jegenyéje". Fehér azért, mert felette jellemző reá leveles ágainak fehéres kérge.

2. Abies chlorocarpa (Willkomm (Purkyne = berzedt jegenye. Berzedt azért, mert leveleiket elhullatott levélnyelei az ágak körül berzedten elállanak.

3. Abies montana (Schur), vagyis Picca erythrocarpa Purkyne (1877.) = havasalji jegenye. Nevezem igy azért, mert Schur szerint, de az én tapasztalataim szerint is, e jegenyénk csak havasalji tájakon terem.

Az Abies Picea (L.) nak jellemvonásait felesleges volna fölemlitenem, mert azok általánosan ösmeretesek.

Szólanom kell azonban a berzedt jegenye és a havasalji jegenye jellemvonásáról, a melyekre eddig nem volt nálunk figyelem forditva.

Abies chlorocarpa (berzedt jegenye) az alacsonyabb

hegyszirtek lakója; helyenkint kultiválják is.*) Gyüjteményemben meg van kultivált példányban a Drócsáról; vadon termett példányokban: a Biharhegység petroszi, rézbányai és felső-vidrai fenyveseiből, valamint Pestmegye Pilis hegyének éjszaki hajlásából.

Főjellemvonásai ezek: levélpárnái hengeresek s ott hol a levélnyélbe szükülnek össze, pofókon felduzzadtak; levélnyelei berzedten elállók, hosszabbak s a mellett jóval ritkábbak mint a következő fajnál; levelei fakózöldek, továbbá hosszabbak s ritkábbak mint a következő fajnál. Purkyne szerint e faj toboza is eltér a következőétül, mert tobozpikkelyei vékonyabbak, tömöttebben sorakozók s érett korban szélesebben szétnyilók, mint a következő fajnál.

Az Abies montana (Schur), vagyis a havasalj jegenye, meg van gyüjteményemben a Biharhavasok több pontjáról, igy a Vidra felett eső Pietra-Biheri és Valie-csepilor környékéről, vagyis a Bihar havast (Cucurbeta) övező erdőövből; meg van a Pietra-arsa és a Bohodjeu környékéről melyek a Cornul-Muntyeluj havas két szélét szegélyezik; meg van Árpás havasairól s a Nagy-Kőhavasról

E jegenye fajt első sorban sürün álló rövidebb és sötét zöld levelei jellemzik; levélpárnái kurtábbak s ezért felálló rövidke levélnyeleik sürün sorakoznak egymás mellé; levélnyeleinek alján a levélpárna fülformán ellaposodik. E faj bizonynyal jobb, szívósabb faanyagot nyujt mint az előbbi, mert a Bihar hegység móczai a magasabb régiók fenyveseit szeretik dézsa dongákra s effélékre feldolgozni.

Ajánlom e két utóbbi jegenyéinket az erdész urak beható tanulmányába; ajánlom egyszersmind a jegenye nevet az Abies génusz magyar nevéül.

---

*) Nem helyenként, hanem magas hegységeinkben mindenütt, évenként ezer és ezer holdakra menő területen. Szerk.